

Yeşaya, altmış altıncı bölüm

- I. Yahuda'yla ilgili peygamberlikler (1-12)
- II. Uluslarla ilgili peygamberlikler (13-27)
- III. Efraim ve Yahuda'yla ilgili uyarıcı önbildiriler (28-35)
- IV. Tarihsel parantez: Sanherib'in saldırıları ve Hizkiya'nın hastalığı (36-39)
- V. Tanrı'nın yüceliği ve görkemi (40-48)
- VI. Rabbin acı çeken Uşağı (49-57)
- VII. Yürekendirici son sözler ve peygamberlikler (58-66)**
  - A. Uyarı borusu çalınır (58)
  - B. Tanrı, aralarında adam olmadığını gördü (59).
  - C. Tanrı'nın yüceliği İsrail üzerine doğdu (60).
  - Ç. Kurtuluş kalkınmaya yol açar (61).
  - D. Tanrı'nın vaatleri, dua gereksinimini ortadan kaldırmaz (62).
  - E. Kırmızı giysiyle bu gelen kimdir? (63)
  - F. Tanrı, O'nu bekleyenler için eylemde bulunur (64).
  - G. Tanrı, İsrail'e yaptığı işlemlerde adaletlidir (65).
  - Ğ. Dünyanın sonu ve Tanrı'nın onun için yapacağı hazırlıklar (66)**
    1. Tanrısızlar sürgünler azarlanır (66:1-4).
    2. Tanrısızlar sürgünler yürekendirilir (66:5-14).
    3. Tanrı düşmanlarından öç alacaktır (66:15-18).
    4. Tanrı dünyayı son günler için hazırlayacaktır (66:18-24).

Yeşaya'nın bu son bölümünde son günlerle ilgili bilgi özetlenir. Bu nedenle önceki bölümlere benzer yanları çoktur.

66:1 Rab şöyle diyor: Bu cümlecik bu parçada sekiz kez geçer (66:1; 66:2; 66:9; 66:12; 66:17; 66:20; 66:22; 66:23). Tanrı'nın her bir sözü büyük önem taşır. Tanrı Sözü

1. Yaşatır (Yuhanna 5:24; Haberciler'in İşleri 13:46; Filipililer 2:16),
2. Aydınlatır (Mezmur 19:8; 119:105; Süleyman'ın Meselleri 6:24; 2. Petrus 1:19),
3. Avutur (Mezmur 119:[49-55] 50,82),
4. Yönlendirir (Mezmur 25:5; 43:3),
5. Yargılar (Yuhanna 5:45; 12:48).

Tanrı sözünü, aldırış edilmemesi için boşu boşuna bildirmez, birçok seçenek arasında bir öneri olarak sunmaz (Tesniye 11:26-28). Tanrı, O'nun sözünü dinleyen ve uygulayanlardan hoşnuttur (66:2,5).

tahtım, basamak: Tanrı varlığının niteliklerini benzetmelerle bildirir.

tahtım gökler: Yahudiler tapınaktan çok gurur duyuyorlardı ((64:11; Matta 24:1,2; Markos 13:1,2; Luka 21:5,6). Yıkılabilecek olması, akıllarına gelmedi bile. İsa Mesih'i tapınağın yıkılacağını söylemekle suçladılar (Markos 14:57,58). Ne var ki Tanrı, İsraililer'in O'na değil, tapınağa bağladıkları güveni sarsmak için tapınağın yıkılacağına ilişkin birçok peygamberlik sözünü ilettiler. Kildaniler onu yıkmıştı, ama Ezra'nın yönetiminde yeniden kuruldu. İkinci kez Romalılar, İ.S. 70 yılında onu yerle bir etti.

siz Bana nasıl bir ev yaparsınız: Tanrı'nın bir tapınağa gereksinimi yoktur (1. Krallar 8:27; 2. Tarihler 2:6). Tahtı göklerdir (Mezmur 11:4; 103:19). Basamağı ise, yerdir. Gerekseydi, Tanrı dünyaları yaparken Kendisine ev yapardı (66:2). O, insanların emeklerine bağımlı değildir (Mezmur 50:12; Haberciler'in İşleri 7:48-50).

Atalar, Tanrı'ya göğün altında taparlardı. Bu, Tanrı'nın niteliklerine çok uygun ortamdı -- uzak ufuklar ve göğün sınırsızlığı O'nun öncesizliği, sonsuzluğu, sınırsız gücü, kayrası, sevgisi, v.b.ni simgelerdi. Tanrı'ya her yerde tapınılır (Yuhanna 4:23). Ne var ki, Tanrı'ya tapınmak için insanlar bir tapınağa gereksinim duyarlar. Tanrı, çöldeki Çadır'ın yapılması için çok ayrıntılı yönergeler verdi (Çıkış 25-30). Yerusaleml'deki ilk tapınak için Davut'a yeniden ayrıntılı buyruklar verdi (1. Tarihler 28:11-19). Tanrı, Babil'den dönenlere de Yerusaleml'de tapınağı yeniden kurmalarını beklediğini bildirdi (Haggay 1:8).

Sürgünden dönmek üzere olan Yahudiler, tapınağı yeniden kurmayı ve ayin yapmayı öngörüyorlardı. Yeşaya o dönemdekilerin, kendisiyle çağdaş Yahudiler'le bir olduğunu varsaydı. Tanrı, kutsallıktan yoksun bu kişileri azarladı. Günahattan dönmeyen, doğrulukla kuşanmak istemeyen bir kişinin tapınma eylemleri Tanrı için iğrençliktir (66:1-3). Tanrı böylelerini paylamakla birlikte cezalandıracağını da bildirdi (66:4). Onların Tanrı için ev yapmaları yakışık almazdı. Öte yandan sürgün sonunda Yerusaleml'e gerçekten dönenler, Tanrı'nın böyle bir yasağıyla karşılaşmadı (Ezra 3:8-13; 6:14,15; Haggay 1:8-14; Zekarya 1:16; 4:9).

Kilise çağında Tanrı, tapınak olarak akla gelmeyecek bir konut seçti! Mesih inanlısı, Tanrı için yaşayan bir tapınaktır (Yuhanna 14:23; 1. Korintliler 6:19). Dünyanın sonunda Tanrı tapınağını

insanlar arasında kuracaktır (Hezekiel 43:2-7; Vahiy 21:3). Cennette bir tapınak olmayacak, çünkü Tanrı'nın Kendisi ve Kuzu tapınak olacaktır (Vahiy 21:22).

neresi rahatım yeri: Tapınağı kuranlar, büyük bir tehlikeye düşebilir. Bu da, Tanrı'yı tapınağın maddesel varlığından ayırmamaktır: Eğer kişi Tanrı'nın bir tapınakta yaşadığını düşünürse, Tanrılığı'nı, O'nun sınırsızlığını kısıtlar. Yalancı ilahlara tapınanlara göre, ilahlarının etkinlik alanları vardır. Onun için etkinliği geçerli olan her dağ, ırmak, rüzgar ve her bölgede belirli bir tanrıya tapınılır. Tapınağı kuran ya da tapınakta tapınmayı yanlış değerlendiren kişi, düşüncelerinde Tanrı'nın etkinliğini o yapıya bağlayabilir.

Her varlığın rahat ettiği yer, doğasına uygun bir yerdir -- yılan güneşli kayada, inek ovada, domuz çamurda, köpek sahibinin ayağında, bebek de annesinin kucağında, vb. Doğruluğunda eksikliği olmayan Tanrı doğrulukta, alçakgönüllülükte, sevgide rahat eder. Mesih inanlıları, yüreklerinde Tanrı'nın rahat edebileceği doğruluk ortamını hazırlamalıdır.

66:2 bütün bunları Benim elim yaptı: Kutsal Yazı'da evrim kuramına yer yoktur (Tekvin 1:1-2:8,18,21-23).

Ben ... düşküne, ruhu kırık olana, ve sözünden titreyen adama bakarım: (57:15). Tanrı niçin perişan insanlara acımaz, niçin onlara elini uzatmaz gibi O'nu suçlarcasına sorulan sorular sık sık duyulur. Nedeni burada açıklanır. İnsan düşkün olabilir, ruhu kırık olabilir, Tanrı'yı yardıma çağırabilir, ama Tanrı Sözü'nden titremezse, O'nun buyruklarına boyun eğmeye hazır değilse, Tanrı'nın o kişiye yardım etmesi olumsuz bir etki bırakır: Kişinin Tanrı'dan uzak kalması teşvik edilir. Bu perişanlık öncekinden kat kat daha kötü olurdu.

sözünden titreyen adam: Pavlus'un ikna edici vaazının etkisi altında titreyen ama yaşamını Tanrı'ya teslim etmeyen Feliks gibi değil (Haberciler'in İşleri 24:25,26), Tanrı Sözü'nü izlemek amacıyla sürekli dinleyen bir kişi O'ndan kayra bulur (2. Krallar 22:11,19; Ezra 9:4,15; 10:1).

66:3,4 Bu ayetlerde Tanrı'nın iğrenç bulunduğu dört günah sıralanır:

1. İkiyüzlülük: Yürekleri Tanrı'dan uzak olmasına karşın, Yasa'nın gerektirdiği sunuları sunuyorlardı.
2. Tanrı'nın istemine uymadılar, kendi yollarını seçtiler.
3. Tanrı'nın onları çağırmasına aldırış etmediler.
4. Tanrı'nın yetkisini tanımadılar.
Tanrı'nın hoşlanmadığı şeyleri bile bile yaptılar.

Tanrı ise, bu günahları cezasız bırakmayacaktı.

1. Onlara uygun felaketleri seçecekti.
2. Kötülerin yıldıkları şeyleri üzerlerine getirecekti.

66:3 sığır boğazlayan, adam öldüren ... gibidir: Tapınmada bozukluğun kaynağı, günahın saptırıldığı iradedir. «Kötülerin kurbanı Rabbe iğrençtir» (1:11-17; Süleyman'ın Meselleri 15:8; 28:9). Bu nedenle kötüler, Tanrı'ya kurban getirerek suçlarına suç katar! Bu ayette söz edilen kurban sunanlar, Kutsal Yasa'nın gerektirdiği sunuları getirmelerine karşın (Levililer 1:2-5; 2:1,2), Yasa'nın yasakladığı şeyleri yapmış, yani katillik yapmış, sunu olarak köpek ve domuz kanı getirmiş, yalancı ilahları kutsamış kişiler gibi sayıldılar. Önceden söylenen şu söz anımsanır: «Bütün doğru işleri kirli giysi gibidir» (64:6'yla ilgili nota bakın).

Sürgünden sonra Yahudiler, tapınışlarında çok gevşek davrandılar; kör, topal ve hasta hayvanları kurban ediyorlardı. Tanrı, «Haydi, kendi valine onu sun; senden razı olur mu?» diyerek onları azarladı (Malaki 1:8,13).

İsa Mesih günah için Kendisini son kurban olarak sunduktan sonra, halen tapınağa kurban getirenler çoktu. «Tanrı Oğlu'nu ayakları altında çiğneyene, aracılığıyla kutsal kılındığı antlaşma kanını bayağılaştırana, kayra ruhunu aşağılayana ne denli daha ağır ceza yaşayacağını sanırsınız?» (İbraniler 10:29). Çünkü geri çevirdikleri Kurban'dan, günahlarını giderecek başka bir kurban yoktur (İbraniler 10:10-12,14). Kutsal Yasa altında sunulan kurbanlar, Tanrı'ya «yaklaşanları hiçbir zaman yetkinliğe erdiremez» (İbraniler 10:1-4). İsa Mesih'in ölümünden sonra Kutsal Yasa hala yürürlükteymiş gibi, kurban kesmeyi sürdüren Yahudiler, Tanrı'nın İsa Mesih'te sağladığı eşsiz kurtuluşu hor gördüklerini kanıtladılar. Burada yazıldığı gibi, «Evet, bunlar kendi yollarını seçtiler».

kendi yollarını seçtiler: İsraililer söz dinlemezdi (65:2). Kişi kendi düşüncelerine göre Tanrı'ya yaklaşmaya kalkarsa, O'ndan **uzaklaştığından** emin olabilir. «İman dışında Tanrı'yı hoşnut etmek olanaksızdır» (İbraniler 11:6). «İman Haber'i duymakla, Haber'i duymak da Mesih'in Sözü aracılığıyla olur» (Romalılar 10:17). Yani, kişinin aklına estiği gibi değil, Tanrı'nın belirttiği gibi Tanrı'ya yaklaşılır. Eski Antlaşma yürürlükte kurban gerekirdi (İbraniler 10:8). Ne var ki, kurban sunanın yaşamı yalnız kurban konusunda değil, her alanda Kutsal Yasa'ya uymalıydı. Yoksa kişinin kurban getirmesi, Tanrı'nın öfkesini uyandırır. İsa Mesih öldükten sonra yalnız O'nu kişisel Kurtarıcısı olarak kabul eden kişi Tanrı'ya yaklaşabilir (Yuhanna 14:6). Ne var ki bununla birlikte, o kişinin yaşamı günahtan arındırılmış olarak yaşanmalı yoksa o da «Rabbin bedenine ve kanına karşı suçlu olur» (1. Korintliler 11:27).

«Kendi yollarını seçtiler» cümlesi, «Ben de onların belalarını seçeceğim» cümlesiyle (66:4) yanıtlanır.

onların canı kendi mekruh şeylerinden hoşlanıyor: Kutsal koşullara uymadan sunu sunanlar, şeytanın soyu olduklarını kanıtlarlardı. Bu ayette sıralanan eylemlerin -- adam öldürmek, köpek boynu kırmak, domuz kanını sunmak, yalancı ilahları kutsamak -- Yahudiler tarafından gerçekten yapıldığına inanılır (65:3,4 ile karşılaştırın).

66:4 Ben de onların belalarını seçeceğim: «Fesatlarımızın eliyle bitirdin» (64:7; 65:7; Süleyman'ın Meselleri 1:31; Romalılar 1:18-32; Galatyalılar 6:7). 65:12'de Tanrı hangi felaketleri seçeceğini söylemişti. O, İsraililer'in yıldıkları dehşetli olaylarla onları yargılayacaktı. Uyarılara kesinlikle uymayan kişilere, yalana kanmaları için yanıltıcı bir güç gönderir (2. Selanikliler 2:11). Tanrı her bir kişiye uygun bir sıklıkla seçmekle zorluk çekmez.

çünkü çağırdığım zaman cevap veren olmadı: (65:12,24'le ilgili notlara bakın; Yeremya 7:13).

söylediğim zaman dinlemediler: Tanrı'yı dinlemek istemeyen (Romalılar 1:32), zaten O'nu hoşnut edemez.

66:5-14 Söz şimdi tanrısayarlara yönelir. Tanrı vaatlerine güven bağlayarak Yerusalemler'in yeniden kurulmasını bekleyen kişilerle alay edenler utanacaktı. Yerusalemler'in yıkıntıları üzerinde egemenlik süren sessizlik, sevinç ve gürültüye dönüştürülecekti (22:1). Bir anda bir ulus doğacaktı (66:8). Tanrı'yı tanıyan sürgünler bu gerçekler ışığında sevinmeye çağrıldılar (66:11-14).

66:5 Rabbin sözünden titreyenler: Ortam ne denli kötüyse de Tanrı Sözü'nden titreyenler (66:2; Ezra 9:4; 10:3), küçük azınlık kadar da olsalar vardır (Romalılar 11:2-5). Tanrı, sözünü şimdi bu azınlığa yöneltti. Tanrı Sözü'nden titremelerine karşın dikkatle dinlemeleri için uyarılmalarıydılar. Korku kişiyi öyle telaşlandırır ki, düşüncelerini avutucu sonsuz gerçekler üzerinde yoğunlaştırmakta zorlanır. Mesih inanlısı güvenini ve düşüncelerini Tanrı'ya yılmazlıkla yönlendirerek kendini bu durumdan korumalıdır (40:28-31; Süleyman'ın Meselleri 3:5-8).

En kabul gören tapınak (66:1), günahattan arındırılmış zihindir. Tanrı Sözü'nden titreyenler, zihinlerinde (2. Korintliler 10:4,5) Tanrı'nın tapınağı için en uygun ortamı yaratabilir (1. Korintliler 3:16,17).

ismimden ötürü: Tanrı'yı tanıyan ve tanımayanlar arasındaki gerginlik, yılanın soyuyla kadının soyu arasındaki düşmanlığın bir belirtisidir (Tekvin 3:15; Yeşaya 65:5; Matta 10:22; 24:9; Luka 21:12-13; Yuhanna 9:22,34; 15:18-21; 16:2,3; Haberciler'in İşleri 5:41; 9:16).

kardeşleriniz: Yahudiler'in kardeşleri kimlerdi?

1. Kan kardeşleri
2. Toplulukta yakınlık gösterdikleri için «kardeş» adıyla çağırıldıkları bireyler
3. Kendi vatandaşları (Yuhanna 18:35).

sizi kovan kardeşleriniz: Ne yazık ki «Rabbi tanıyorum» diyenler arasından kimileri, Tanrı'yı yakından izlemeye çalışanlarla alay eder, onlara «fanatik» der, onları «aşırılıktan» geri döndürmeye koyulur. Onlar, gerektiği gibi kutsal ilkelere bağlı kalmadıkları için imanda kendilerinden daha başarılı olanları kendi düzeylerine düşürmeye çalışırlar. Kuşkusuz, Tanrı'yı tanımayanlar da aynı çaba içindedirler (1. Petrus 4:4). Mesih inanlısı bu tehlikeye karşı kendini korumalıdır. Bu tip saldırılardan yılmamalıdır, çünkü Rab saldıranların utandırılacağını belirtir (49:23; 1. Petrus 4:5).

Kovmak sözcüğü, daha sonraları bir kişiyi resmi olarak topluluktan dışlamak anlamını taşıyordu. Ne var ki, Yeşaya'nın günlerinde birisiyle ilişkide bulunmayı reddetmek anlamında kullanılıyordu. Bu, bir grubun resmi bir kararı değildi.

Rab izzet bulsun da sevincinizi görelim: Bunu söyleyenler alay ediyorlardı (5:19; 57:4; Matta 27:42-44). Ne var ki, Rabbi bekleyenlerin ümitleri sağlam bir temele dayanır (25:8,9; 1. Korintliler 15:54,55; Vahiy 21:10).

utandırılacak olan kendileridir: Mesih inanlıları, Tanrı bağılı olmayanların üzerine gelecek felaketlerden korkmamalıdır (66:14). Ama o kişiler için dua etmeli, onları Tanrı'ya döndürmeye çaba göstermelidirler (Hezekiel 33:8).

66:6 şehirden bir gürültü: Bu gürültü ne olabilir? Tanrı dostlarının coşkusu mu? Tanrı'nın öfkesinden kaçmaya çalışan düşmanlarının uğultusu mu?

tapınaktan bir ses, düşmanlarına karşılığı ödeyen Rabbin sesi: (66:14-17; Mezmur 29:3-9; 68:33; Hezekiel 43:8,9; Luka 21:26,27; 1. Selanikliler 4:16).

66:7 ağrı çekmeden önce doğurdu: (54:1). Doğal değil, olağanüstü gelişmelerden söz edilir («Ağrı çekmeden», «bir günde», «birden», «hemen» [66:8'e de bakın]).

erkek çocuk: İsraililer doğan erkek çocuğa özellikle sevinirdi.

66:8 memleket bir günde doğar mı: Bu ayet

1. İsraililer'in Babil'de geçirdiği sürgünün son bulduğunu imliyor olabilir. Koreş Yahudileri sürgünden özgür kıldığı zaman çabucak hazırlanıp İsrail'e döndüler (Ezra 1:2-8; 2:1[-70]; 3:1; Yeşaya 54:2,3'le ilgili notlara bakın).
2. Pentekost'tan sonra Müjde'nin çabuk yayılmasını anlatıyor olabilir (Haberciler'in İşleri 2:41,47; 4:4; 6:1a).
3. Mesih İsa'nın ikinci gelişinde İsraililer'in bir araya toplanmalarını açıklıyor olabilir (66:20,21).

memleket, millet: Yalnız bir ulus değil, bir ülke -- İsrail -- bir günde doğacaktı.

66:9 Ben doğum yerine getiririm de doğurmaya kuvvet vermez miyim?: Tanrı vaatlerini yerine getirir. Bundan hiç kuşku yoktur (1. Samuel 13:12; Romalılar 11:1; Filipililer 1:6).

kapatır mıyım: (Vahiy 3:7,8)

66:10 Yerusalemler ... için yas tutanlar hepiniz, onda ziyadesiyle mesrur olun: (Mezmun 102:13,14)

66:11 onun tesellilerinin memesinden emip doyasınız: Yerusalemler'in avuntusu nedir?

1. Tanrı'nın güvenilir vaatleri (Söz)
2. O'nun İsrail'le yaptığı sonsuz antlaşma
3. O'nunla rahata erdiği gündelik etkin paylaşım.

Bu avuntuların hazırlanmış olmasına karşın onlardan pay almak isteyen çaba göstermelidir. Gereken çaba, bir bebeğin bile yapabildiği doğal bir devinimdir. Ağlayan bebek memeyi ağzına alarak avunur, beslenir ve kendini güven içinde duyar. Benzer bir biçimde, Yerusalemler'in avuntusundan içen de avutulacak, beslenecek ve kendini güven içinde bulacaktır.

emesiniz: Yerusalemler, kendisini sevenler için bir anne gibi olacaktı. Herkese yetecek kadar sütü, Kutsal Söz'ün katkısız sütü (1. Petrus 2:2) olacaktı.

onun izzeti bolluğundan zevk bulasınız: Yerusalemler'in yüceliği nedir? Yerusalemler'in yüceliği Tanrı Kendisi'dir. Her Mesih inanlısı sevincini Tanrı'da bulmayı öğrenmelidir (58:14; Mezmun 34:8; 37:3,4). Mesih inanlıları genellikle Tanrı'dan çok, diğer inanlılardan, ayinlerden ya da kendi yaşamlarından zevk alır. Örneğin, pazar akşamları inanlılar bir kilisede toplanıyorlardı. Toplantıdan sonra bir hafta bir aile, sonraki hafta bir başka aile, diğerlerini ruhsal paylaşım için evine çağırırlardı. Sevinerek evlerine gidilir, çay içilir, yenilirdi. Ama söyleşide Tanrı'nın adı yemekten önceki duadan başka hiç geçmezdi. İnanlılar o hafta Kutsal Yazı'dan nasıl beslendiler, nasıl yüreklendiler, kime tanıklık edebildiler, gelecekte Tanrı'ya nasıl hizmet etmek isterler -- bu konular hiç ama hiç konuşulmadı. Sonra sonra şu soru ortaya çıktı: «Niçin bu beraberliğimize ruhsal paylaşım denilir? Tanrı'yı dışarıda bırakan konuşmalar paylaşım sayılamaz.» İnanlılar birbirlerinden hoşlanıyor ama Tanrı'dan zevk almıyorlardı. Her inanlı kendini bu konuda yoklamalıdır. Onun zevki acaba Tanrı mı?

66:12 selameti ırmak gibi: Deniz korkunç bir düşman olabilir. Kötülerin esenliğe kavuşmayacakları gerçeğini anlatmak için, çalkalanan, çamur ve kiri dışarı atan deniz örneği kullanılmıştı (57:20,21). Tanrı vereceği esenliği simgelemek için denizi değil, ırmağı seçti. Irmak, okyanusa karışınca dek git gide derinleşir ve genişler (8:18). Yahudiler Tanrı'ya izin verseydiler, Tanrı onlara çoktan

bu esenliği sağlardı (48:18). Tanrı esenliktir (9:6,7) ve esenliğini insanlarla paylaşmak ister (26:12; 32:17; 45:7; 52:7; 54:13; 55:12; 57:19).

milletlerin izzetini taşkın sel gibi ... ondan emeceksiniz: (49:23; 60:5-16; 61:6). Önceki günlerde Asur, Yahuda'yı sel gibi basmıştı (8:7,8). Bu ayette Yahuda'ya yarar sağlayan ulusların yüceliğindeki taşkınlıkla, Yahuda'ya zarar veren Asur'un taşkınlığının karşılaştırılmış olması olasıdır.

kucakta taşınacaksınız: (66:20)

66:13 annesinin teselli ettiği: Bir anne nasıl avutur?

1. Çocuğunun zayıflıkları ve yanlışlıkları için anlayış göstererek sevecenlikle avutur.
2. Özveriyle avutur.
3. Sona dek ümit eder.
4. Etkinlikle avutur.

Ne zaman susacağını, ne zaman ve neyi konuşacağını, ne zaman eyleme geçmesi için yönlendireceğini bilir.

Tanrı da çocuklarının doğalarına ve gereksinimlerine göre avutmayı bilir.

«Avutmana gereksinimi tanımam Senin kayrandır, ey Tanrım!» (The Pulpit Commentary, Cilt II, s.496)

bir adam: İsrail yetişkin bir kişi olarak kabul olunur. Tanrı onu Yerusalem'de, annesinin kucağında, avutacaktı.

66:14 kemikleriniz körpe ot gibi tazelenecek: İsrail'in kemikleri, günahın sonucu olarak zayıflamış ve kurumuştu (Mezmur 31:10; 32:3). şimdi tazelenecekti (58:11; Süleyman'ın Meselleri 3:8; 15:30; Hezekiel 37:1-14; Romalılar 11:23,24).

Rabbin eli kullarının üzerinde belli olacak, gazabı da düşmanlarının üzerinde olacak: Burada Tanrı'nın birbirlerine karşıt iki niteliği görünür: İyiliği ve sertliği. (İsa Mesih'in öğretisinde de, «işkence yeri», «yıkım», «sonsuz ceza», «diş gıcirtısı», «ateş», «ölüm» gibi sözcükler eksik değildi.) Tanrı'nın adalet niteliği, hem doğrulara hem de kötülere karşı adaletle davranmasını gerektirir.

1. Uşaklarına acır.
2. Düşmanlarına öfkeyle davranır (66:6).
  - a. Örneğin, Mısırlılar'a gönderdiği felaketler İsraililer'e dokunmadı (Çıkış 9:7,26; 10:23; 12:23). Onlarla Mısırlılar arasında gözle görülen bir ayırım vardı: Tanrı'nın İsraililer'i koruyan eli açıkça görünüyordu. (65:13-15 bölümündeki karşılaştırmaları inceleyin).
  - b. Dünyanın dört bir yanına dağıtılmış olan Yahudiler, Tanrı'nın sertliğine tanıktır (Tesniye 28:15,36,45).

Bu antropomorfizm (Rabbin eli) Tanrı'nın, Kendine bağlı olmayanları yargılamak için gelecek oluşuyla (66:15-18) bir bağlantı sağlar.

66:15-18 Bu parça Tanrı'nın düşmanlarından öç almasını açıklar 34; 35; Vahiy 19-21). Mesih'in egemenliği tüm doluluğuyla kurulsun diye dünya hazırlanmalıdır. Bu hazırlık Tanrı'nın kötülerini dünyadan çıkarmasını gerektirir. Tanrı bunu savaşlarla, kılıçla, hastalıkla, doğadaki felaketlerle oluşturur

(Markos 13:2,7,8; Vahiy 19:11-21). Bu korkunç olaylardan korunsunlar diye Mesih inanlıları Büyük Sıkıntı'dan önce dünyadan alınacaktır (1. Selanikliler 4:16-17).

Ateş doğanın zarar verici etkilerini, kılıç ise tarihte zarara yol açan olayları simgeler. Tanrı, düşmanlarını yargılamak ve doğruları kutsamak için her iki aracı da denetimi altında tutar.

66:15 öfkesini şiddetle: Tanrı günahlıları cezalandırmazsa, hatta cezalandırmak zorunda değilse, insanlar neden günahlarından dolayı korku duyar? Tanrı «canı da, bedeni de cehennemde mahvedebilen»dir (Matta 10:28). O acır, O bağışlar diyerek bilinçli olarak günahını sürdüren kişi ne yüzsüz biridir!

tekdirini ateş aleviyle ödemek için: Yargıyla birlikte sık sık ateşten söz edilir (10:16-18; 27:4; 29:6; 30:27,30; 33:12,14; Çıkış 13:21,22; 19:18; 40:38; 1. Krallar 18:38; 1. Tarihler 21:26; 2. Tarihler 7:1; Mezmur 18:7,8; 50:3,4; 97:3; 2. Selanikliler 1:7,8; İbraniler 10:27; 2. Petrus 3:7-10).

Rab ateşle gelecek: Bu bölümdeki ayetler, bulut ve ateş sütununu anımsatır. Tanrı'nın ateşle gelişi, O'nun düşmanlarına yargı getirir; aynı zamanda da O'nun çocuklarını korur (66:14). Karanlık söz dinlemeyen kişiler kaplar; ışık Tanrı bağlılıklarının üzerinde parlak.

cenk arabaları kasırga gibi: Arabaların çıkardığı gürültü, hızı, oluşturduğu yıkım, Tanrı'nın öfkeyle gelişi için uygun bir benzetmedir (Mezmur 68:17; Yeremya 4:13; Habakkuk 3:8). Kasırga nasıl ansızın inerse, yıkım da dünya üzerine öyle ansızın gelecektir (2. Selanikliler 5:3).

66:16 Rab bütün beşere ateşle ve kılıçla hükmü yerine getirecek: (27:1; 34:5,6; 65:12; Yeremya 25:31; Vahiy 19:15,21). «Bütün beşer» Tanrı'nın öfkesi altındadır (26:20,21; 66:14; Mezmur 31:20; 1. Selanikliler 4:16,17).

Rabbin öldürdükleri:

1. Kendilerini günaha teslim eden kişilerin çektikleri, Tanrı'nın kurduğu yasaların sonucudur. Sancı, güçsüzlük, sıkıntı, üzüntü ve ölüm suçlu canları öldüren Tanrı'nın kılıcıdır.
2. Tanrı'nın kılıcına düşmüş kişileri kim sayabilir? Her ülkede, kentte, köyde sayısız kişi, budalalık, alçaklık, yasadırlık ve tanrısızlığı sürdürmektedir. Bunun sonucunda ise, Tanrı'nın günahları için saptadığı uygun karşılığı çekerek acılar içinde kıvrınmaktadır.
3. Kılıcın keskinliğiyle kesilmişler arasından bazıları yaşatılabilir. Tanrı'yı tanıyanların görevi, o kişileri onlara Acıyan'a, onları sağlığa Kavuşturabilen'e yönlendirmektir.

66:17 bahçelere gitmek için: (1:29; 65:3; 65:3,4'le ilgili notları inceleyin).

kendilerini takdis ve tathir edenler: Yalancı ilahlara tapınmak üzere bahçelere gitmeden önce Yahudalılar kendilerini kutsamaya kalktılar! Ne büyük zıtlık! İsraili olarak tüm ayrıcalıkları isterlerdi, ama aynı zamanda putperestlerin bütün ayinlerine de katılırlardı. Birbirlerine zıt düşen bu iki inancı bağdaştırma eylemleri, Kral Manasse'nin egemenliğinde doruğa ulaştı. Bilinçli ve yılmaz bir biçimde Yasa'nın yasaklarla ilgili boyunduruğunu kırmaya çalışıyorlardı.

Hiçbir ayin, dinsel formül, v.b. kişiyi günahından arıtamaz. Tanrı'nın «formülü» tektir: «Mesih'in değerli kanıyla kurtuldunuz» (1. Petrus 1:19).

birinin arkasında: «Birinin arkasında» hangi anlama gelir?

1. Bir yalancı ilahın arkasında
2. Bir ağacın arkasında
3. Yalancı ilahlara tapınma eyleminde önderlik yapının arkasında (saklanmak)

domuz eti: (65:4)

mekruh şey: İğrenç şey, Yasa'nın yasakladığı tüm yiyeceklerdir (Levililer 11:4-30).

fare: Fare, Yasa'ya göre pis bir hayvandı (Levililer 11:29). Yalancı ilahlara tapınanlar arasında bir ilah olarak fareye de tapınılırdı (1. Samuel 6:4). Asur kralı Sanherib'in ordusu Rabbin meleği tarafından yok edilince (37:36) Mısırlılar, bu yıkımı fare ilahlarının yengisi olarak gördüler. Neymiş? Fareler, Asur askerlerinin yaylarının iplerini ve kalkanlarının kayışlarını kemirmişler! Fare, Mısır'da yıkımın simgesiydi. Yunan ilahı Apollo'ya Sminthian diyorlardı. Sminthian ise, fare için Giritliler'in kullandığı bir sözcüktü. Tanrı ilahı olan Sminthian, ayağı bir fare üzerine betimlenir.

hep birden bitecekler: Tanrı'nın öfkesi, özellikle yalancı ilahlara tapınanları hedef alır (Vahiy 22:15).

66:18 Ben onların işlerini ve düşüncelerini bilirim: Gizli günahlar yargılanır (Yeremya 23:23,24; Romalılar 2:16), günaha yol açan düşünceler de!

bilirim: Bu sözcük İbranice metinde bulunmaz. Sanki cümle yarım bırakılmış gibidir: «Ben onların işlerini ve düşüncelerini ....» Bu konuşma biçimi tehdit cümlelerinde sık sık kullanılır. Uyarılan kişi eksik sözcükleri kendi kafasından tamamlar.

vakit geliyor: Tanrı her şey için bir zaman saptar. Bu ilke önceden de incelendi (18:4; 23:9; 25:9; 48:9; 60:22; Yeremya 51:33; Hezekiel 7:7,12; Galatyalılar 4:4).

bütün milletler ve diller: Bu deyim Daniel'de bulunan anlatıma benzetilir (Daniel 3:4,7,29; 4:1; 5:19). Bu nedenle kimileri, Yeşaya'nın son parçasının öncekinden daha geç bir tarihte yazıldığını ileri sürer. Ne var ki, bu deyim Kutsal Yazı'nın en başından beri bilinir (Tekvin 10:5,20 ile de karşılaştırın).

gelip Benim izzetimi görecekler: Sözü edilen yücelik, Tanrı'nın düşmanlarını yenmesidir (66:15-17). Tanrı'nın yüceliğine tanık olacak kişiler, Tomas gibi gelip görmeden buna inanamazlar mıydı (Yuhanna 20:24-29)?

66:19 izzetimi görmemiş olan uzaktaki adalara göndereceğim: Adalar, Yahudi olmayan uzak ülkeler demektir. Yahudalılar Babil'e sürüldü. Daniel gibi bireyler Tanrı'nın adını, buyruklarını ve özniteliklerini gerçek Tanrı'yı tanımayanlara duyurdular (Daniel 1:8,17-20; 3:12-27; 5:5-9,13,18-28; 6:4-23). İsa Mesih öldükten sonraki sıkıntı sırasında Yerusalem'den kaçan Mesih inanlıları (1. Petrus 1:1), uluslar arasında Müjde'yi yaydılar. Dünyanın sonunda da Yahudi olmayan uluslar, son bir kez Tanrı'nın yüceliğine tanık olacaklar. Tanrı bunlara habercilerini gönderecektir. Yaşam garantili değildir. Mesih inanlısı günün birinde belki gitmek istemediği bir yere taşınmak zorunda kalır. Tanrı bunu istemi olarak belirtirse, inanlı O'nun tanığı olma amacıyla korkmayarak yola koyulsun. Böylece kendini bir kutsama ve etkinlik yerinde bulur.

Ne yazık ki bazı (çoğu?) uluslar Tanrı'dan habersizdirler. Bu durum Mesih inanlıları için utanç kaynağıdır! Günümüzdeki Mesih inanlıları İsa Mesih'in ilk öğrencilerinin örneğini izleyerek her yerde Kutsal Söz'ü yayma görevini bitirmediler (Markos 16:20). Günah, inanlıların önceliklerini birbirine karıştırır. Pavlus'un Korintliler'e duyurduğu çağrıya kulak vermeleri gerekir: «Doğruluğa ayılın ve günahla oynamayın. Çünkü bazıları Tanrı bilgisinden habersizdir. Bunları utanasınız diye söylüyorum» (1. Korintliler 15:34).

Tarşış: ¹Tarşış, Yavan'ın oğlu olarak kaydedilir (Tekvin 10:4; Yeşaya 2:16; 23:1,6,10,14; 60:9). İspanya'nın batısında olan Tartessus olduğu düşünülür.

Pul: ¹Pul, Asur kralının adıydı (2. Krallar 15:19; 1. Tarihler 5:26). Aynı zamanda Asur ülkesindeki bir bölgenin adı da olması olasıdır. Ya da Mısır'la Etiyopya arasındaki sınır bölgesi olabilir.

Lud: ²Lud, Sam'ın oğlu ve Nuh'un torunu olarak kaydedilir (Tekvin 10:22; 1. Tarihler 1:17). Ayrıca Nuh'un oğlu Ham'ın oğlu Mitsraim, Ludiler'in babası olduğu bilinir (Tekvin 10:13). Ludiler'in Lidyalılar oldukları sanılır. Yay kullanışları ile ün kazanmışlardır (Yeremya 46:9; Hezekiel 27:10). Lidya, Manisa yöresinin eski adıdır.

Tubal: Tubal, Yafet'in oğlu ve Nuh'un torunuydu (Tekvin 10:2; 1. Tarihler 1:5; Hezekiel 27:13; 32:26; 38:2,3; 39:1). Kimileri, Tubal'ın İtalya ya da İspanya olduğunu düşünür. Bazılarına göre Tubal halkı Tibareni olarak tanınır. Asurlar onlara Tuplai ya da Tabali derdi. Yukarı Fırat Irmağı'nın batısındaki dağlıkta otururlardı. Böylece İsrail'in kuzeydoğusundaki ufukta yer alacaklardı.

Yavan: ¹Yavan, Yafet'in oğlu ve Nuh'un torunuydu (Tekvin 10:2,4; 1. Tarihler 1:5,7; Hezekiel 27:13,19). Yavan'ın, İyonya olduğu sanılır.

Listeye bakarak İsraililer için Tarşış en batıdaki, Pul'la Lud en güneydeki, Tubal'la Yavan en kuzeydeki yerlerdi. Böylece bütün dünya simgesel bir biçimde anlatılmış olur.

66:20 tahir kapta: Kutsal Yasa altında Tanrı'ya sunulacak kurbanlar için O'nun kutsallığını betimleyen yüce temizlik koşulları yerine getiriliyordu. Bu koşulları yerine getirmeyen ya da yaşamıyla kutsallık koşullarını yalanlayan insanın kurbanı kabul edilmiyordu (58:1-14'la ilgili tüm notları özenle inceleyin; Levililer 22:17-25; Malaki 1:6-14). Yahudi olmayanlar bu koşulları nasıl tamamlayacaklardı? Kilise çağı başlamadan önce Tanrı'yla barışmak isteyen yabancılar, İsrail'e verilen koşulları yüklediler (56:3-8; Çıkış 12:48-49; 20:10; Levililer 24:21; Sayılar 15:14-16,29-30; 35:15). Günümüzde Yahudiler ve Yahudi olmayanlar aynı koşullara bağımlıdır. Yahudi olmayanlar için «İnsan yüreğini bilen Tanrı, ... **iman etmeleri** üzerine onların yüreğini arıttı» denilmiştir (Haberciler'in İşleri 15:8,9). Hiç kimse, Yahudilik çağından kalma özel koşulları yüklenmek zorunda değildir (Romalıları 6:14; Galatyalılar 3:23-26).

Yasa altında her şey üzerine kan serpilerek temizleniyordu (İbraniler 9:18-22). Yeni Antlaşma altında bu koşul yürürlüğünü sürdürür. Yalnız serpilerek kan, hayvanların kanı değil İsa Mesih'in kanıdır (Efesliler 2:13; İbraniler 9:12-14; 12:24; 1. Yuhanna 1:7). İsa Mesih'e Kurtarıcı olarak

¹Eklere Kutsal Kitap'ta Adları Geçen Önemli Yerler kaynağından alınan notlara da bakın.

²Kutsal Kitap'taki Önemli Yerler kaynağından alınan notlarda Lidya sözcüğünü arayın.

inanan kişi, günahattan arınmış olması nedeniyle iğrençlikten uzak durmalıdır (Romalılar 6:13,19; 1. Selanikliler 4:3-6; İbraniler 10:22).

onlar: «Onlar», Tanrı'nın yüceliğini uluslar arasında bildirenlerdir (66:19).

bütün milletlerden kardeşlerinizin hepsini ...: «Uluslardan kardeşleriniz» iki anlama gelebilir:

1. Ayrı ayrı ülkelere dağıtılmış olan İsrailoğulları, ya da
2. Yahudi olmayan uluslardan İsa Mesih'e iman etmiş olanlar (Haberciler'in İşleri 2:5,6,9-11; 8:26-39).

Çağlar boyunca Yahudiler'le diğer uluslardan olanlar arasında acı çekişmeler oldu. Her ikisi de ayağını bir diğerinin boynuna basmak isterdi. Bu ayetteki esenlik, eski düşmanlıkla ne göz alıcı bir karşıtlık oluşturur! Diğerini yıkıma uğratmak için değil, denetimi altına almak için değil, onu Tanrı evine getirmek, birlikte Tanrı'ya tapınmak ve hizmet etmek amacıyla kutsal bir uyum içinde bulunmaktalar.

mukaddes dağıma ... getirecekler: Birinin ya da bir grubun Tanrı'ya ruhsal yaklaşımlarını anlatmak üzere bir yolculuğun sonuna varma simgesi kullanılır. Bu ayette uluslardan Tanrı'ya inananlar Yerusaleml'e varırlar. Bu, onların Tanrı'yla doğruluk ilişkisine kavuşmalarını anlatır. Ayrıca İsa Mesih, Babası'nın yanına gideceği gün yaklaşınca «Benim gideceğim yerin yolunu biliyorsunuz» dedi. Öğrencileri anlamayınca «Yol Ben'im» dedi (Yuhanna 14:4,6). Bir başka deyişle, Tanrı'ya yaklaşmanın koşulunun, Yol olan Mesih İsa'ya inanmak olduğu açıktır.

Rabbe takdime olarak getirecekler: Bu kez eskiden olduğu gibi kurbanlar Yerusaleml'e getirilmeyecek. Yahudiler'in kendileri diri kurban olmak için getirilecekler (Romalılar 12:1; 15:16). Onları getiren de Tanrı'nın yüceliğini uluslar arasında bildiren kişilerdir.

66:21 onlardan: «bütün milletlerden kardeşlerinizin hepsi» (66:20, nota bakın).

kahinler ve Levililer olmak üzere onlardan da alacağım: Eski Antlaşma zamanında yalnız Levi oymağından olanlar dinsel görevleri yüklenebilirdi. Ne var ki, Yeni Antlaşma'da tüm Mesih inanlıları kahin sayılır (1. Petrus 2:9) ve toplulukta görev yüklenir (Haberciler'in İşleri 6:2-4; 14:21-27; 15:3-5; Filipililer 1:1; Titus 1:5). Elbette göreve atanan bir inanlı, yaşamına kutsal bir düzen sağlamaya büyük bir önem vermiş olmalıdır (1. Timoteus 3:1-13; Titus 1:6-9).

66:22 yaratacağım yeni gökler ve yeni yer karşında nasıl duracaksa: Tanrı, önceden de yeni göklerle yeni yeri yaratacağını vaat etmişti (65:17; Vahiy 21:1-27; 22:1-5). Gök ve yer geçecek, Tanrı da yepyeni bir gök ve yer yaratacaktır (Matta 24:35; İbraniler 12:26,27; 2. Petrus 3:13). Bu bilgi ilginçtir. Ne var ki bu ilginç sözler yalnızca inanlının bilgisini artırmak için mi iletildi? Kesinlikle hayır! Öğretiler inanlının gündelik yaşamında kutsallığı ortaya çıkarmak için bildirilir (İbraniler 12:26-27,28-29; 2. Petrus 3:11-12,13).

zürriyetinizle adınız öyle duracaktır: Kimin soyu, kimin adı? Tanrı sözünden titreyenlerin (66:2,5) soyu ve adı, yeni gök ve yeni yer gibi sonsuzlara dek duracaktır.

66:23 yeni ay, Sabat günü: Yasa altında Yahudiler yılda üç kez Yerusaleml'de görünmeliydiler ama yeni aylar ve Sabat günleri tüm ülkede kutlanıyordu (2. Krallar 4:23; Haberciler'in İşleri 14:21).

bütün beşer: («bütün milletlerden kardeşlerinizin hepsi», 66:20)

önümde tapınmak için gelecek: Bütün insanlar Tanrı'nın önünde tapınmak için görünmelidir. Herkesin Tanrı önünde tapınması, onun Tanrı'yı tanıdığına bir tanıklıktır. «Bilin ki, Rab, o Tanrı'dır. Bizi yaratan O'dur, biz O'nunuz. O'nun kavmiyiz ve otlağının koyunları. Kapılarına şükranla, avlularına hamt ile girin; O'na şükredin, adını kutsayın» (Mezmur 100:3,4). O'na tapınmak için belirli günler saptanmalıdır (Haberciler'in İşleri 2:42; İbraniler 10:25).

66:24 adamların leşleri: Çölde Musa halka iki seçenek bildirdi: Ölüm ve yaşam (Tesniye 30:19). İsraililer, Tanrı'nın buyruklarını benimseyerek yaşayacaklardı, onları redederlerse öleceklerdi. Tanrı'nın birleştirdiği ve hiçbir zaman ayırmayacağı etkenler vardır. Bunlar arasında günahın sonucu ölüm ve günahın dönmenin sonucu sonsuz yaşamdır. Birçokları günah işlemekte «özgür» olmak ister, aynı zamanda sonsuz ölümü iştirmek de istemez. Tanrı'nın birleştirdiği etkenlerle sonuçları birbirlerinden ayırmaya çalışırlar. Doğrulukla günah arasında sonsuz bir savaş açılmıştır. Hiçbir insan bu gerçeği değiştiremez. Utanç ve sıkıntı günahın sonuçlarıdır. Kötüler yargılanacaktır, hak ettikleri miras cehennemdir (Daniel 12:2; Matta 25:46; Markos 9:43,44; Yuhanna 5:29; Vahiy 20:10,15; 22:11,15).

adamların leşlerine bakacaklar: İsraililer Mısırlılar'ın leşlerine bakınca Tanrı'nın işlerine hayran kaldılar, O'nun uşağı Musa'nın önderliğini (hiç olmazsa o an için) kabul etmeye hazırıldılar (Çıkış 14:30,31).

onların kurdu ölmez: (Markos 9:48)

ateşi sönmez: Ateşi sönmez cehennem anımsatılır (Markos 9:44,46,48).

Bu kitabın son ayeti çok uyarıcıdır. Yeşaya'nın eliyle yazılmış bu 66 bölüm boyunca birçok kez Tanrı'nın sevgisinden, sabrından, güvenilirliğinden, korumasından ve kurtuluş çağrısından söz edildi. Ne var ki, kesinlikle Tanrı'ya kulak vermeyenlere, boyun eğmeyenlere bu son ağır söz duyurulur: «Bana karşı günah işlemiş adamların leşlerine bakacaklar; çünkü onların kurdu ölmez ve onların ateşi sönmez» (Malaki 4:1-3). Yeşaya'nın kullandığı ateş ve kurt deyimleri, günahından dönmeyen günahlıların son durumunu açıklar. Bu bir ayet bile herkesin cennete gideceği öğretisini yalanlar. Ayrıca ölümden sonra yaşam sürmeyecektir biçimindeki tezi de bozar.

Sonsöz

JFB son olarak Şu sözleri yazdı: «Tanrı» Yeşaya kitabı üzerinde yazdığımız «bu yorumu ve özellikle onun ciddi sonunu yüceliği için kullansın, Mesih uğruna hem yazarın hem de okuyucuların bina edilmeleri için bereketlesin.» Bu yazar da «Amin» der! Bugün Tanrı'nın yardımıyla çıkacak bu metnin birinci taslağı bitti. Tanrı yazarı bu yirmi ay boyunca sağlıklı ve dayanıklı kıldığı için tüm yücelik O'nun olsun. N.F., 17.8.90

Şimdi birinci taslağın bitmesiyle ikinci taslağın son satırının yazılması arasında yaklaşık 37 ay geçmiŐtir. Bu kavŐakta yazar yeniden 17.8.90'da yazdığı gibi Tanrı'yı, verdiği sağlık, dayanıklılık ve sevinç için övmektedir. Metnin O'na yaraŐır bir biçimde düzeltilmesi ve Türk kardeŐlerinin yararına yakın bir zamanda basılması için duacıdır! Mesih İsa'nın Babası, tek Tanrı'ya ve Kurtarıcı'ya yücelikler olsun. N.F., 10.9.93

Yeşaya bölümünü açımlayan bu notların üçüncü taslağını (8. Nisan 1996) ve dördüncü taslağını (22 Ağustos 1998) bitirirken yazar yeniden Tanrı'ya derin Őükran borcunu bildirir, O'nu dolu bir yürekle över. N.F.